JOAQUIM FOLCH Y TORRES

EL TRESOR ARTISTIC DE CATALUNYA

LA CAPELLA DE SANT JORDI AL PALAU DE LA GENERALITAT

INDUSTRIAS DEL PAPEL, S. A.
BARCELONA MCMXXXI

Ptes.

A

LA CAPELLA DE SANT JORDI
AL
PALAU DE LA GENERALITAT

Edició de 570 exemplars, numerats del 1 al 20
amb paper Imperial del Japó, del 21 al 70
amb paper de Fil de la casa Ll. Guarro
Casas, i els restants amb paper Offset

EL TRESOR ARTISTIC DE CATALUNYA

LA CAPELLA DE SANT JORDI
AL
PALAU DE LA GENERALITAT

PER

JOAQUIM FOLCH Y TORRES
DIRECTOR DELS MUSEUS DE BARCELONA

INDUSTRIAS DEL PAPEL, S. A.
BARCELONA MCMXXXI

LA CAPELLA DE SANT JORDI AL PALAU DE LA GENERALITAT

Dins el conjunt monumental de l'antic palau de la Generalitat de Catalunya, la capella de Sant Jordi hi pren un interès particular i constitueix amb el que avui resta encara del seu antic tresor, com un petit monument apart, reliquier sumptuós on es guarda la reliquia preciosa del Sant Cavaller patró de Catalunya.

Reunir en un volum d'*El Tresor Artístic de Catalunya* en recull monogràfic tot el que és i conté la Capella de Sant Jordi, ens ha semblat oportuníssim i molt ajustat els objectius de divulgació de la publicació nostra.

El palau de la generalitat. – La «Diputació o General de Catalunya» fou una institució fundada a la meitat de la XIIIª centúria, en la qual venia a concretar-se la representació del poble català. Aquesta representació era plena en les Corts, que des del temps de Pere el Gran foren instituïdes amb representació dels tres estaments, civil, militar i eclesiàstic. No essent però permanent la reunió de Corts, calia una delegació d'elles amb permanència i així les Corts nomenaven aquesta comissió o Diputació, que al costat del Rei vetllava pels acords d'aquelles.

Monarquia paccionada, el Rei, davant les Corts jurava la fidelitat a les llibertats del poble i el poble, en disoldres les Corts, tenia al costat del Rei, una delegació d'aquelles.

No és ací el lloc d'esmentar les funcions exactes i compleixes que aquest organisme assumí, i donades les nocions precedents, direm que amb la vida i desenrotlle de l'organisme, va créixer la casa on exercia aquelles funcions, fins a arribar als esplendors del Palau que avui admirem.

Ja molt extenses les obres de la part gòtica de l'actual edifici, en 1432 els diputats elevaren a les Corts el desig noble de dotar de Capella l'edifici. Aquest desig cristal·litza en una proposició que ens transcriu el Llibre de Deliberacions i que diu:

«En apres dilluns ques lo noue die del mes de Fabrer de dit any... (1433) convocada e ajustada la dita

Cort en la forma e manera dessus dites en la dita casa del capitol per lo reverend frare March, abbat del monastir de Montserrat un dels deputats del General de Catalunya en nom e veu sues e del noble Mossen Bernat Galzeran de Pinós vescomte de Ylla e de Canet e del honorable en Francesch Desplá ciutadá de Barchinona con deputats seus en la dita casa de capitol presents, fóu exposat a la Cort que com ells dits deputats ab voler e assentiment de les nou persones en dies passats per la dita Cort deputades a regonexer lo stament del dit general de Cathalunya e de la casa de la Deputació de aquell, hagen comprat I. alberch qui era dels hereus de Micer P. Paschal quondam, a la part de tremontana de la casa hon s'exercex lofici de la dita deputació e aço per ampliar la dita casa de la deputació la qual en algunes parts es freturant de casaments necessaris e maiorment per mudar en alguna part separada e remota les letrines qui stant en lo loch hon son donen gran fetor e corrupció als negociants e concorrens en la dita casa; e hagen pensat e cogitat los dits deputats que seria molt propri e decent que en lo dit alberch fos construhida e edifficade una capella en la qual cascun die personalment se cantas una missa per que fos donada ocasió e avinentesa als deputats e altres en la dita casa concorrents de hoir missa e regonexer lur Crehador; e que certa renda fos assignada a un prevere qui celebras cascun dia la dita missa, per çó suplicaren los dits deputats a la dita

Cort que volgués donar licencia e facultat als dits deputats de les pecunies del dit General puxen fer construir e obrar la dita Capella amb tots arreus e forniments e altres coses a deguda perfecció de aquella necessaris e assignar al prevere celebrant la dita missa certa anual pensió per caritat de la dita celebració».

La proposta fou aprovada per les Corts, decidint que la Capella de la Generalitat, fos dedicada a Sant Jordi.

L'edificació de la Capella, doncs, fou decidida en vistes a l'aixamplement que permetia la nova casa adquirida a Micer Paschal i fou edificada en l'àngol de tramuntana de la porxada superior o galeria de l'antic pati de Sant Jordi; el més antic dels dos que hi ha al Palau, i en el lloc on hi havia alçada la torre d'una de les cases antigues, unides a l'edifici ja des del 1425.

El mestre de l'obra fou Marc Çafont, ciutadà de Barcelona. En un llibre d'albarans de l'any 1434, a 28 de Juliol consta: «Com a vos en Marc Çafont, ciutedá de Barchinona, ordenat per deputats passats en mestre maior en les obres que lo dit General fa així en la casa on huy se exercex loffici de la deputació del dit General com fora aquella, nos sia stada donada una suplicació ab la qual nos demanats que com per ordinació nostra haiats construida e acabada una capella en la casa de la dita deputació e sia de loable costum e práctica anticada en quiscuna arç que feta e acabada una obra nova per lo dit General o per la

ciutat de Barchinona o per altres singulars es feta alguna remuneració el mestre maior de aquella dita obra e com axí mateix haiats carrech de regoneixer tots anys les cases e altres edificis qui son del General demunt dit sens salari... vos otorgan X florins dor Daragó...»

Així, en 28 de Juliol de 1434, consta com acabada la Capella que es començà per acord de les Corts de 9 de Febrer de 1433. Mestre March Çafont és gratificat en finalitzar l'obra que venia a exornar la reconada de la galeria alta del pati, amb la bella portada que avui encara admirem. L'art exquisit de l'època de la decadència del gotic, predomina en son frontal, tractat com un parament de mur al qual s'entrega de manera bella i enginyosa, un dels arcs que sostenen la coberta de la porxada del pati.

El frontal o façana de la Capella és disposat en una arcada de tres arcs; porta el central i finestres els dos laterals. La porta i les finestres bellament motllurades son flanquejades per quatre pinacles que enquadren i divideixen en tres parts tota la composició. L'intradós dels tres arcs és decorat de claraboies lobulades de molt fina traça, i els espais que van des del damunt dels arcs al fris superior, el qual resolt l'entrega del parament o portada, amb el sostre, són decorats d'un tema d'òbols apuntats de la més gran finesa, recordant com a concepte, els decorats murals en relleu d'estuc de tradició moresca.

A l'interior la Capella en sa part primitiva és coberta amb volta gòtica, formada per dos arcs en creu, que en el centre lliga una clau mestra; bell exemplar d'escultura del temps, en alt relleu, on és representada l'imatge de Sant Jordi a cavall, amb un floto d'àngels entorn. Els quatre espais triangulars de la volta que deixen els arcs mestres, són a son torn decorats d'un altre sistema d'arcs secundaris, proveïts de claus bellament esculpides, en una de les quals s'inscriu l'escut d'Aragó, sobre-muntat de l'elm, la corona reial i la cimera del rat-penat.

Obres posteriors en el segle XVII, probablement, i sobre les quals no consta documentació, aixamplaren la Capella en profunditat, dotant-la d'un còs, dividit en un espai central cobert de cúpula, altre en profunditat, al fons del qual s'alça l'altar i altres laterals, constituïnt com una mena de creuer.

El Tresor de la Capella. – Es molt poc el que resta del Tresor de la Capella de Sant Jordi, si es compara amb les riqueses d'obgectes del culte i ornament que descriuen en els antics inventaris. L'enumeració d'aquestes obres d'art desaparegudes, invadiria l'espai que ací hem de reservar a n'aquestes breus notes de divulgació. Terns de teixits preciosos, draps d'Arràs, brodats sumptuosos, imatges d'argent del Sant Patró, reliquiers, canalobres, càlzers, maces d'argent, canadelles, blandoneres, etc.

Algunes d'aquestes belles obres però, han arribat fins a nosaltres i d'entre elles el tern principal i el famosíssim frontal d'altar, obra mestre de l'art del brodat de l'època gòtica a Europa. També s'ha conservat i reb avui culte en la Capella, la gentilíssima estatueta de Sant Jordi en argent, un reliquiar del segle XVI de tradició gòtica, un altre del segle XVIII, i el més important del segle XVII que es col·locat en l'altar com ostentori de les santes reliquies del gloriós Cavaller. Amb aquestes obres, es poden comptar com restes de la esplendorosa dotació mobiliària, alguns frontals d'altar modestos i algunes peces d'us litúrgic de baixa època i d'escassa importància artística.

Donarem a coneixer ací, aquestes principals obres.

El Tern. – Al Museu de la Ciutadella es conserva en la seva Sala de Brodats, el magnífic tern de la Capella de Sant Jordi, que consta de casulla, dues dalmàtiques i una capa pluvial. Es tot ell brodat al relleu en sedes, argent i or, contenint una sèrie numerosa de figuracions en les orles, les quals constituïnt una seguida entre les diverses peces que el composen, dona una detallada descripció de la llegenda de Sant Jordi, el noble cavaller capadoccia.

La roba és de vellut venecià del segle XV rellevat de filets d'or, brodats, resseguint el tema del dibuix teixit. El tema d'aquest preciosíssim vellut, és el del card estilitzat; mostra d'orígen persa traduïda a l'art occidental pels teixidors venecians del segle XV, que

devingué corrent a tota l'Europa i que repetiren les manufactures textils de la Toscana, i a la fi del segle XV i principis del XVI les espanyoles establertes a Toledo.

Un document conservat, dona noticia de l'adquisició d'aquest vellut per a fer el tern, que els Diputats del General, fan a un mercader florentí, dels molts que en aquella època residien a Barcelona, segurament fent el comerç de teixits i altres coses precioses de robes, joiells i perfums. Aquest mercader florentí s'anomenava Vanni Rossillay, al qual la Diputació, en 16 de Novembre de 1442, paga 462 lliures com a preu de 14 canes de «vellut vellutat carmesí brocat d'or» que es diu destinat a fer casulla, capa i altres ornaments.

L'any següent, en 14 d'Agost de 1444, l'obra del brodat i confecció dels ornaments litúrgics, encara durava i eren pagades al dit Vanni Rossillay 52 lliures, preu d'una peça de «azeytoni ras de color vert» de 22 canes i 5 palms, destinat a forrar casulla capa i dalmàtiques.

El Frontal. – El preciós frontal de la Capella de Sant Jordi, és aproximadament de l'època mateixa del tern abans descrit i és possible que fos obra del mateix brodador, cosa que la perfecta igualtat de la tècnica i la similitut entre determinats detalls del dibuix de les figures semblen comprobar. L'obra s'atribueix a Mestre Antoni Sadurní, brodador descendent de brodadors, de familia originaria de Montblanch.

Aquest mestre brodador, Antoni Sadurní, és nomenat en 1458, brodador del General. Seria aquest nomenament, honorífic, en mèrits de les belles obres que havia fet per la Capella?

El document que nomena a Mestre Sadurní, brodador de la Diputació diu que en 3 de Març de 1458, «los molt honorables deputats provehiren l'ofici de brodador del general, n'Antoni Sadurní brodador, assí que dequinavant ell hagués carrech de brodar totes e segles coses que lo general hagués necessaries pera brodar». Sabem encara per documents, que en aquest any de 1458, Sadurní contractà un brodador venecià anomenat Gil i que en 1462 tenia a treballar en el seu obrador a un brodador anomenat Antoni de Llongue, fill de Villena de Saboya al Bisbat de Turín, artista del qual en tenim noticia encara a l'any 1516.

De si aquests brodadors italians treballen amb Sadurní, a l'hora que es confeccionaba el tern i el frontal de Sant Jordi, no en tenim noticia, però, la presència de les orles del frontal, totes elles inspirades en temes renaixentistes, enquadrant l'escena central, ben gòtica, pel seu dibuix i la seva composició, fa pensar en la possible col·laboració d'un artista local i altres vinguts d'Itàlia. En el brodat de les dalmàtiques, casulla i capa que componen el tern, es pot observar també en moltes parts, l'aparició de temes renaixentistes, al costat de coses de caràcter gòtic ben marcat.

El frontal ens dona en la seva part central, una bella figuració de la llegenda del Sant Cavaller de Capadoccia. Sant Jordi apareix a caball, armat de llança lluitant amb el terrible monstre en forma de dragó i que baixa serpejant d'un roquicer, damunt un terreny sembrat d'ossos i cranis d'homes i bèsties que havia devorat. Entre el Sant Cavaller i el Drac, a segón terme apareix la figura de la Princesa, genollada i en actitut orant, tenint al seu costat un anyell mort, símbol de sa ignocència. A la part dorsal del Sant, apareix un castell o Palau, voltat de muralles i torrelles amb terraces i porxades on avença la Cort amb el Rei i la Reina, pares de la Princesa, i els cortisans que assisteixen ansiosos a la lluita. Dessota la terrassa on hi ha la Cort, corre una fossada plena d'aigua on neden uns ànecs. Al fons un paissatge amb arbres, roquicers llunyans i una ciutat encimbellada. Una orla corre tot a l'entorn, portant els escuts del General. A cada costat una franja bellíssima de traça grotesca italiana es motiva per un escut central, amb la Creu de la Generalitat.

L'obra és feta amb primorosa minucia o amb un esplendor de materials poc comú i una perfecció de dibuix rara en els brodats de l'època.

L'Imatge de Sant Jordi. – La bella imatge de Sant Jordi en argent que avui es venera en la Capella i és colocada vora l'altar en una columna, és un be-

llíssim exemplar de l'orfebreria castellana de les primicies del segle XVI i una de les escasses obres d'imatgeria en argent d'aquella època, que hagi arribat fins als nostres dies.

L'imatge era esmentada en un inventari, i els senyors Puig i Cadafalch i Miret i Sans, en l'estudi que feren del Palau de la Generalitat, la pogueren identificar a base del pes esmentat en el document de compra, de manera que sabem segurament que es tracta de l'obra que esmenta el document de 19 de Desembre de 1536, i que diu: «Com a vos molt honorable Mossén Joan Brauo de Sarauia donzell domiciliat en la ciutat de Soria del regne de Castella, sien degudes cent vuitanta lliures y deu sous, per la venda a feta als deputats a obs del General per la festa de Sant Jordi d'una estatua d'argent de Sant Jordi armat, matant lo dragó y en certes parts daurada amb son peu daurat de pes de uiqnze marcs i mitja onsa».

Així, doncs, es tracta d'una obra castellana del 1536, adquirida a un argenter de Sòria, que en seria possiblement l'autor.

Els Reliquiaris. – L'ostentori que guarda les reliquies de Sant Jordi d'istil goticitzant del segle XVI que es guarda a la Sacristio, no té documentació. Tampoc en té el reliquiari ostentori que hi ha en l'altar. Pel seu traç no sembla ésser obra catalana. Sobre la reliquia del Sant, que conté aquest ostentori, sabem

que fou donada a la Capella per l'embaixador de Catalunya a la Cort dels reis d'Espanya Felip II i Felip III, que era Guillem de Sant Climent. El tipus de l'ostentori sembla castellà i és evidentment obra del segle XVII, en forma de piràmide claraboiada a base d'un dibuix renaixentista contenint tres rengles de figures de Sants sobre-muntades de la més bella obra de cisell.

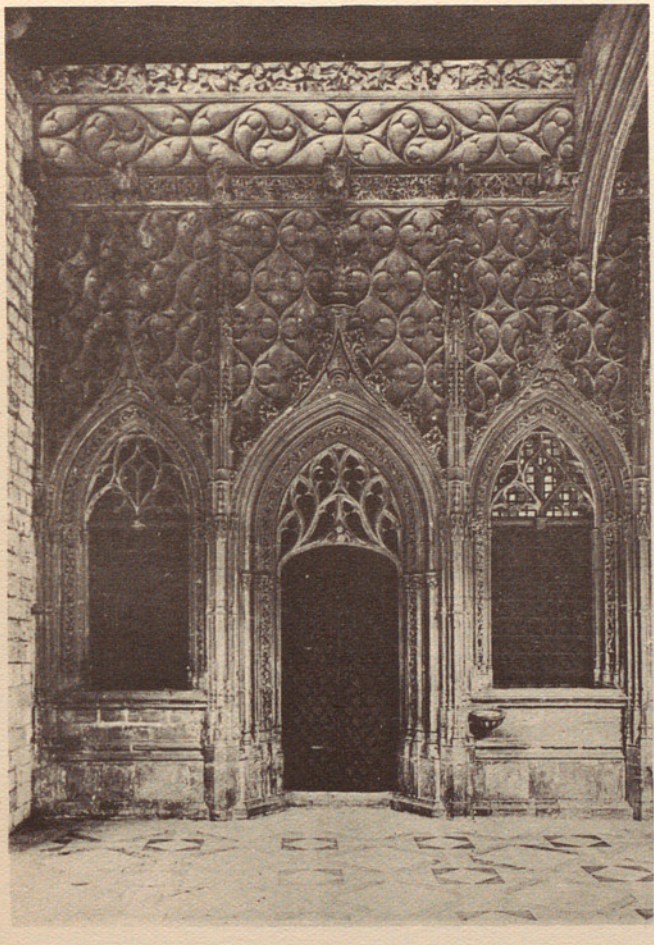
Amb aquest obgecte, tenim complerta la descripció de les peces més importants que resten del tresor de la Capella de Sant Jordi, on les generacions dels Diputats i de fidels devots, tantes belles obres d'art acomularen.

JOAQUIM FOLCH I TORRES

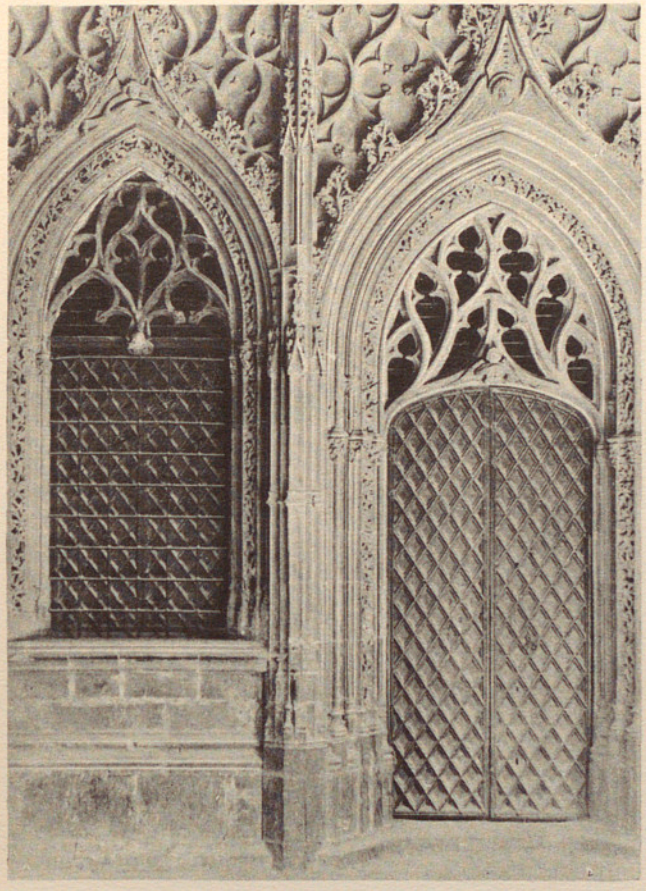
Bibliografia: Puig i Cadafalch i J. Miret i Sans: «El Palau de la Diputació General de Catalunya» en Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1909-10. – En aquest treball documentadíssim es reuneixen tots els estudis i es recullen totes les noticies donades anteriorment pels autors: Compte del Massot. (1725). – Piferrer. (1839). – A. de Bofarull. (1847). – Pí i Arimón. (1851). – Pella Forgas. (1905) i s'utilitzen documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i dades del Dietari de la Generalitat i de l'Arxiu de la Diputació, molts d'ells inèdits.

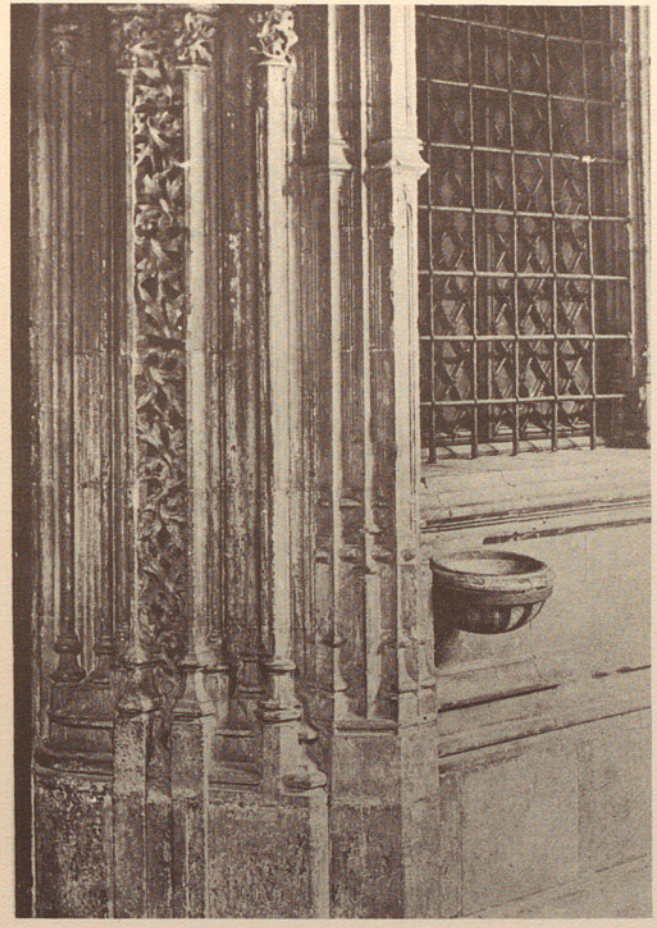
Imatge d'argent de Sant Jordi, obra de Bravo de Saravia (Any 1536)

Frontispici de la Capella de Sant Jordi

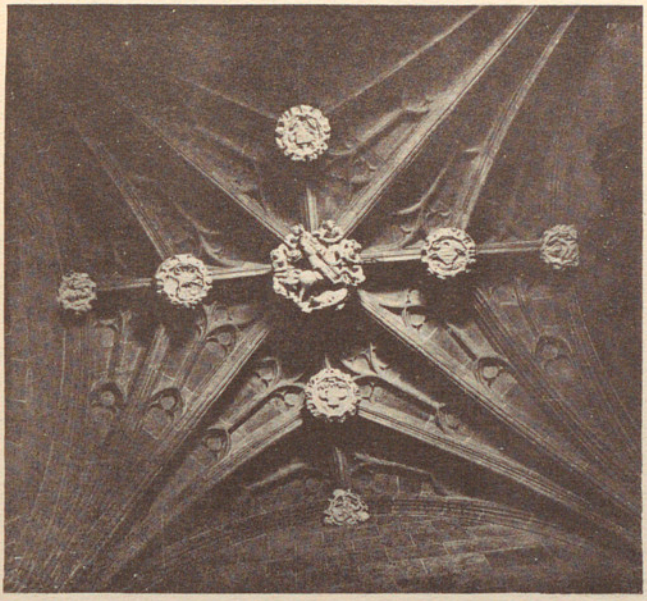
Detall de la porta d'entrada a la Capella de Sant Jordi

Detall de la porta d'entrada a la Capella de Sant Jordi

Interior de la Capella de Sant Jordi

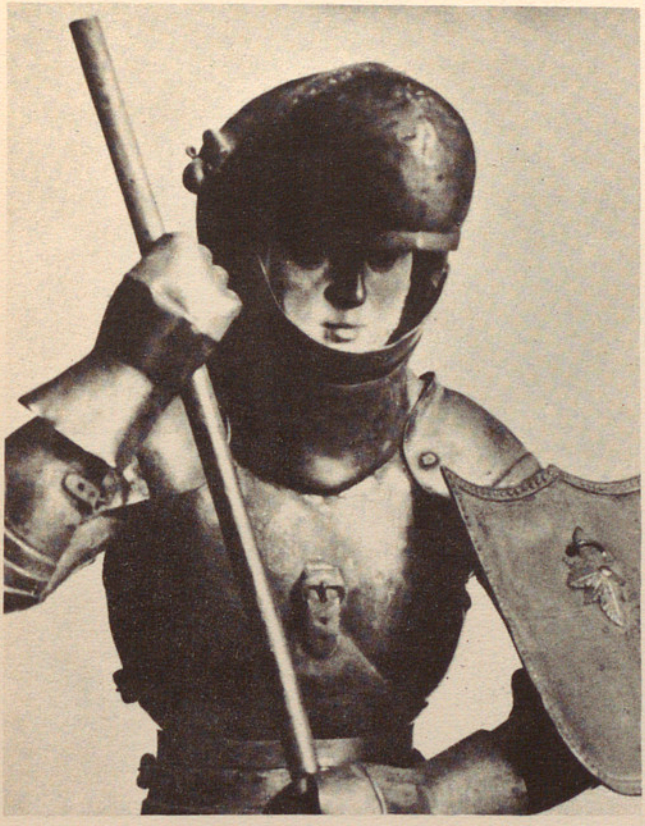
Volta de la Capella de Sant Jordi

Clau major de la Capella de Sant Jordi

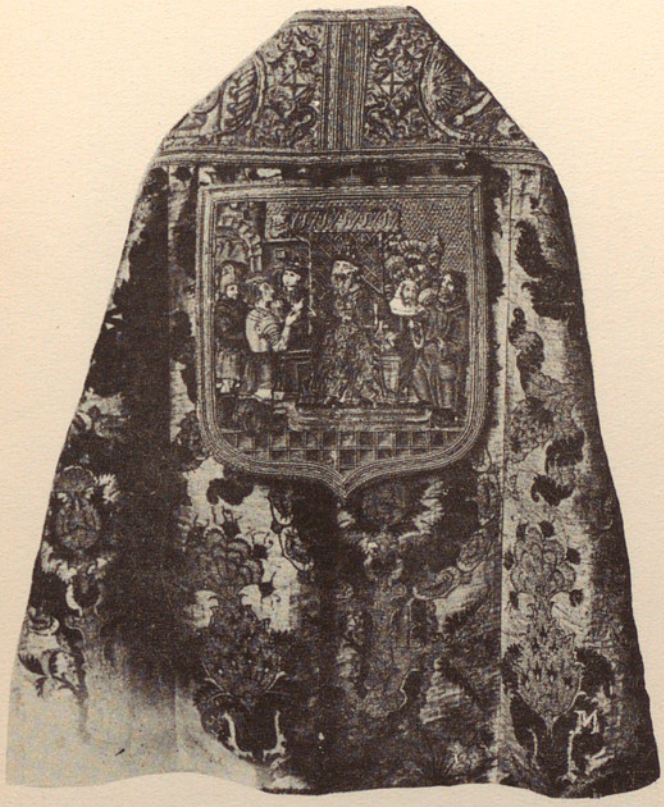
Dors de l'imatge d'argent de Sant Jordi

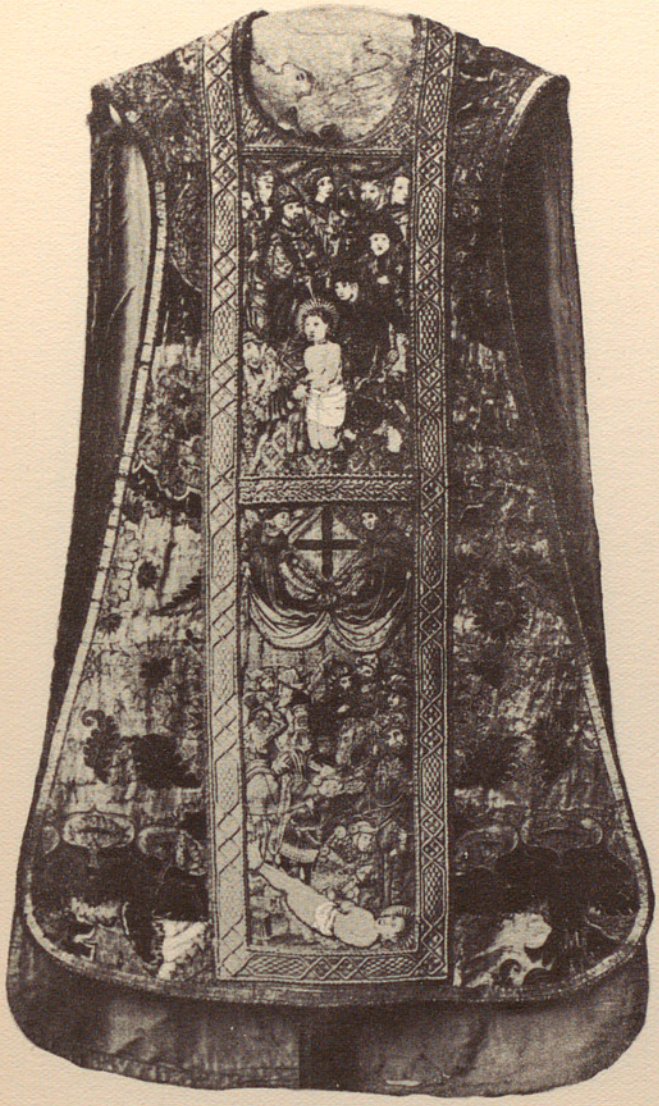
Detall de l'imatge de Sant Jordi d'argent

Capa pluvial del tern, en vellut brocat d'or i brodats (Any 1443)
procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Capa pluvial del tern, en vellut brocat d'or i brodats (Any 1443) procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Casulla del tern (Any 1443) procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Casulla del tern (Any 1443) procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Dalmàtica del tern (Any 1443) procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Dalmàtica del tern (Any 1443) procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Dalmàtica del tern (Any 1443) procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

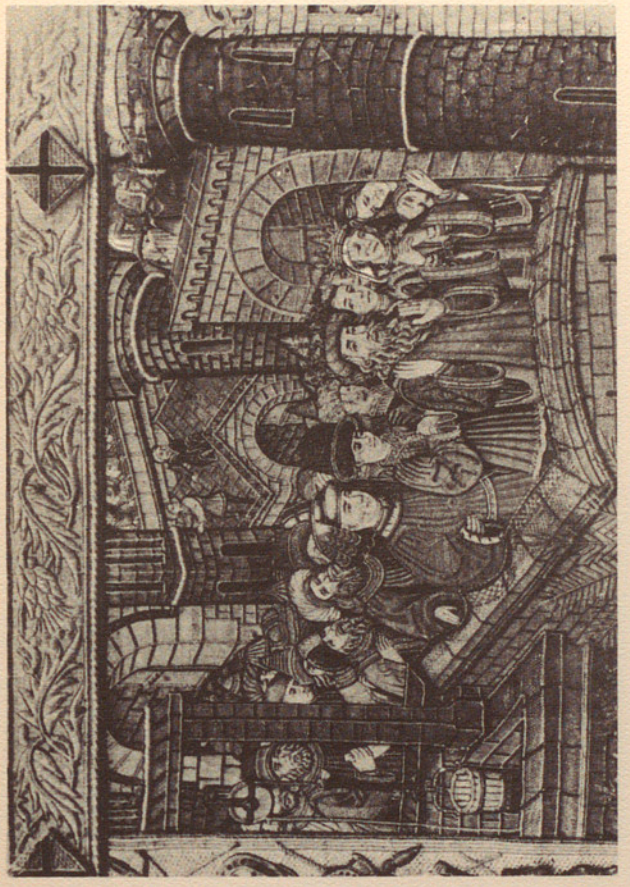
Dalmàtica del tern (Any 1443) procedent de la Capella de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Frontal de l'altar. Obra del mestre Antoni Sadurni
(Museu de la Ciutadella)

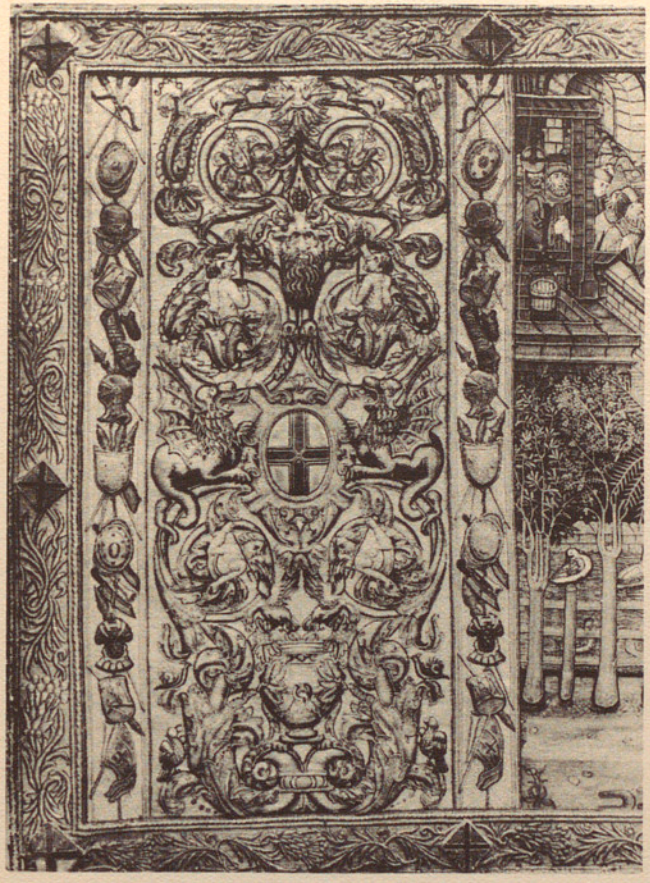
Detall del frontal de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

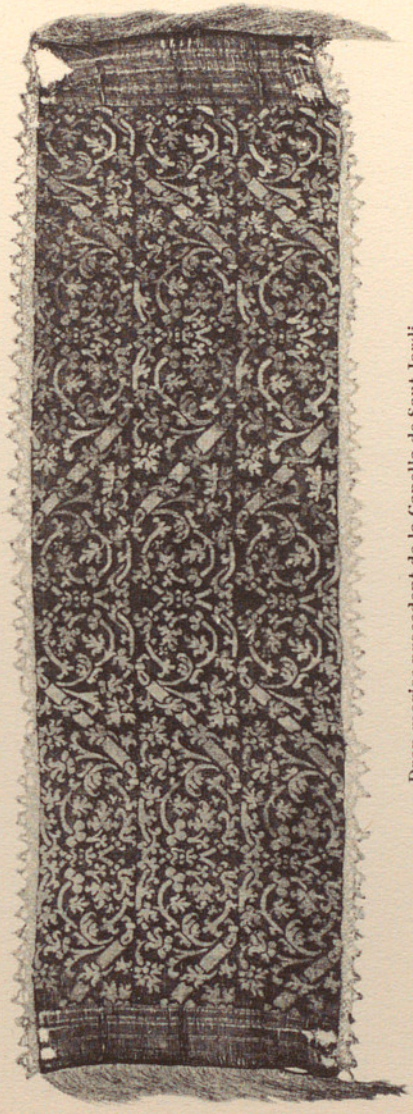
Detall del frontal de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Detall del frontal de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Detall del frontal de Sant Jordi (Museu de la Ciutadella)

Drap morisc procedent de la Capella de Sant Jordi
(Museu de la Ciutadella)

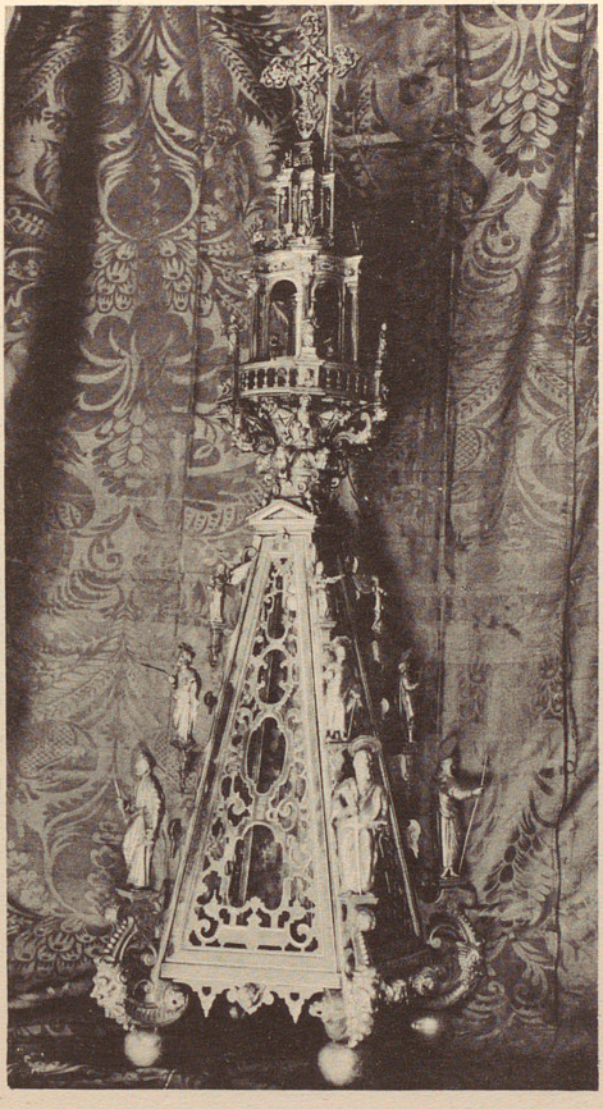
Casulla brodada procedent de la Capella de Sant Jordi (S. XVI)
(Museu de la Ciutadella)

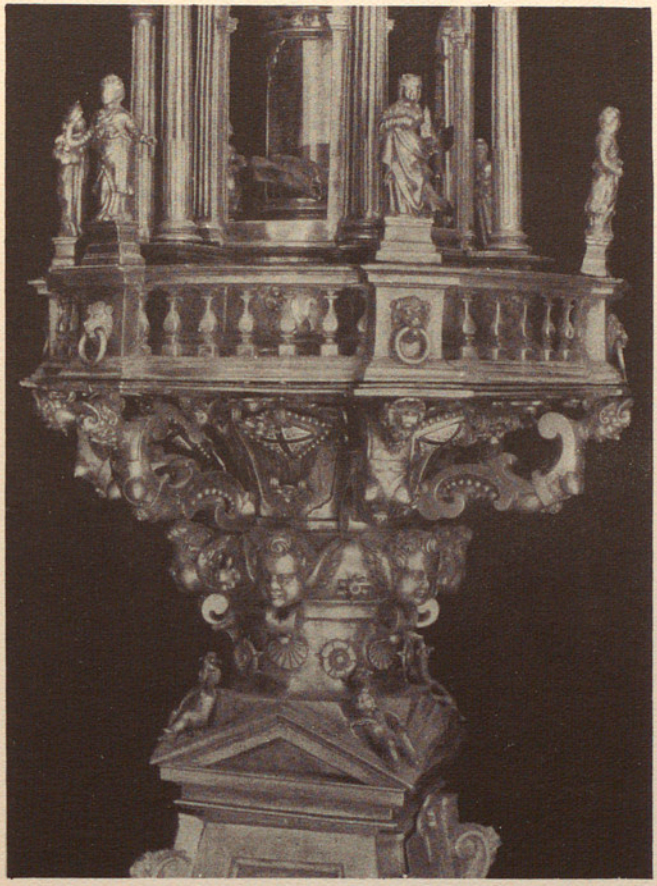
Casulla brodada procedent de la Capella de Sant Jordi (S. XVI)
(Museu de la Ciutadella)

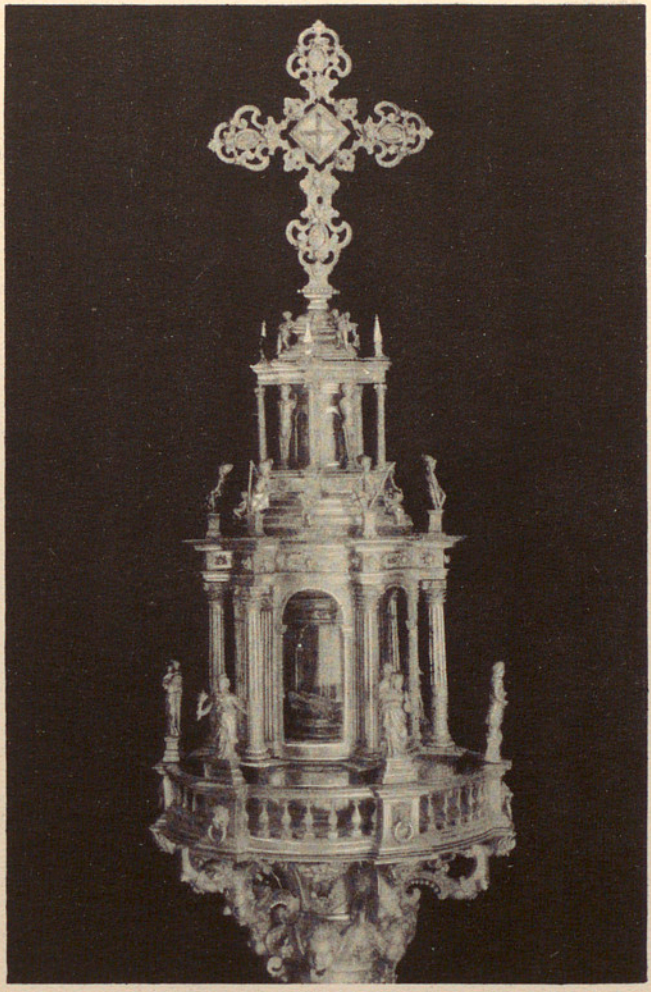
Casulla brodada procedent de la Capella de Sant Jordi (S. XVI)
(Museu de la Ciutadella)

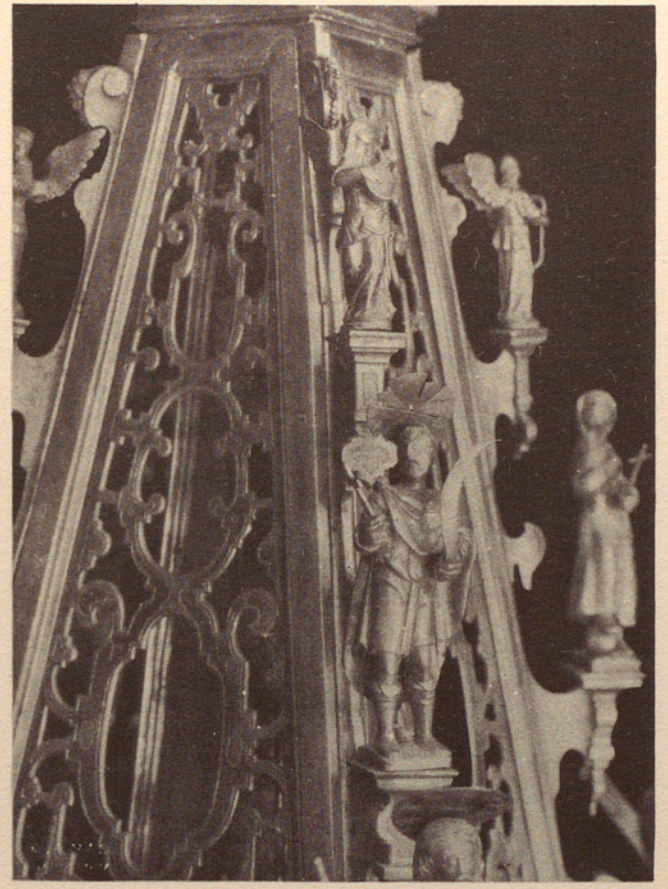
Reliquiari d'argent de Sant Jordi (S. XVII) donació de Guillem de Sant Climent

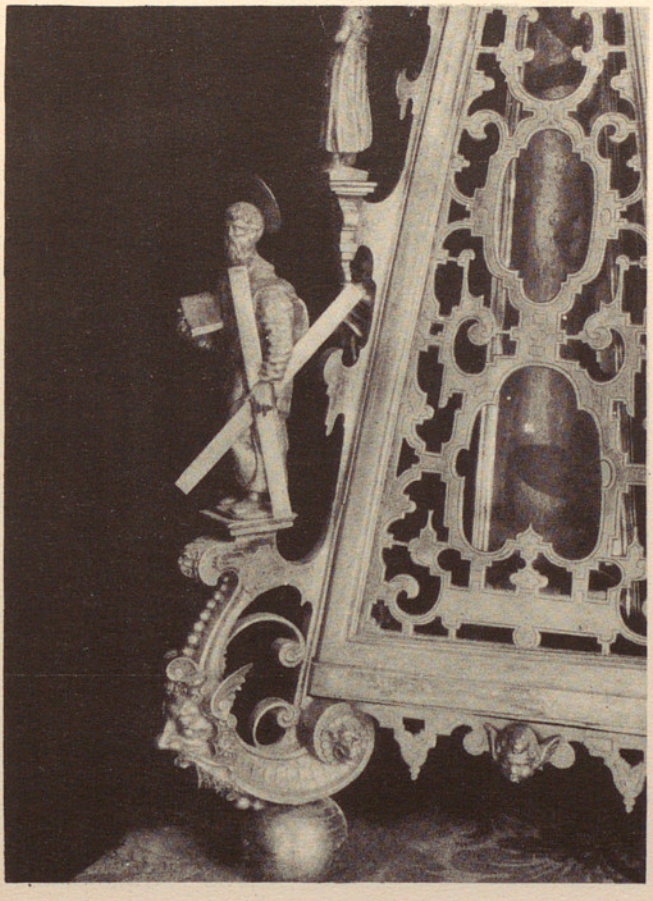
Detall del reliquiari de Sant Jordi (S. XVII)

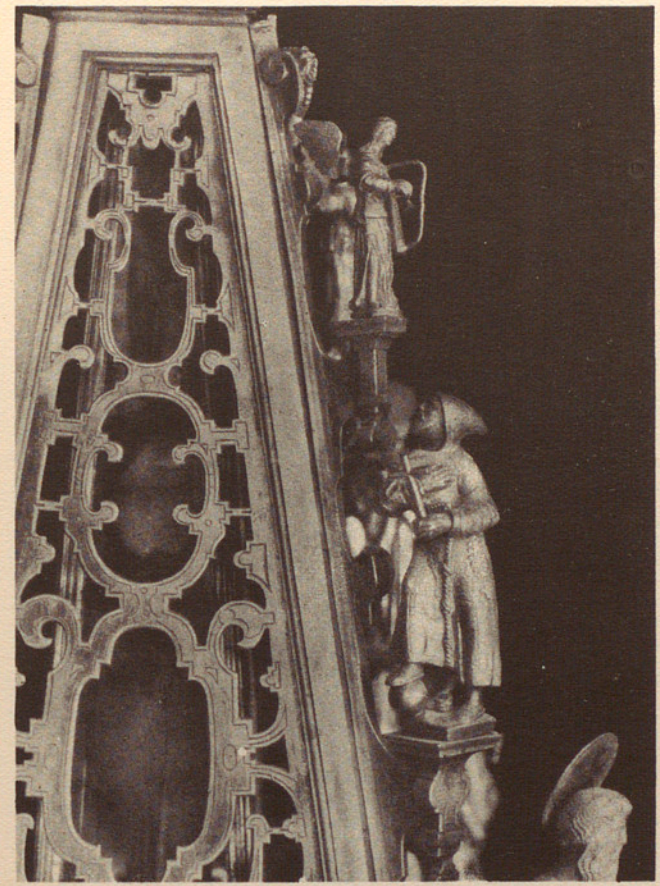
Detall del reliquiari de Sant Jordi (S. XVII)

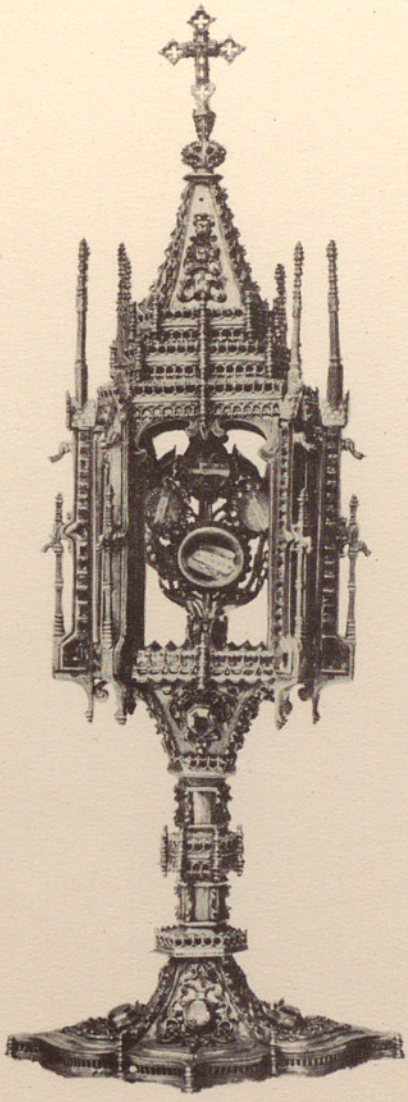
Detall del reliquiari de Sant Jordi (S. XVII)

Detall del reliquiari de Sant Jordi (S. XVII)

Detall del reliquiari de Sant Jordi (S. XVII)

Ostentor de la reliquia de Sant Jordi

INSTI
AMA
DAR
D

ID. BIB: 17666
NUM. REG: 23
NU

INSTITUTO AMATLLER
DE ARTE HISPÁNICO

N.º Registro: 23
Signatura: M y G (B)
Barcelona
Sala X
Armario
Estante

7'50 Ptes.